

KRİZ VE ÇIKIŞ YOLLARI

Türkiye 1990 yılından bu yana kendisinin veya Türkiye üzerinde emelleri olanların yarattıkları sorunlarla boğuşuyor. Güç kaybederek, kan kaybederek boğuşuyor. Oysa bugün, Türkiye'nin krizlerle boğuşması değil yeni yüzyıla hazırlanması gerekiyor. Bu nedenle de bugün, Türkiye'nin, içinde bulunduğu kriz ortamını bir atılım ortamına çevirmesi gerekiyor.

2000 yılının başından bu yana uygulanmakta olan ekonomi programı, enflasyonla mücadele ediyorum savı altında Türkiye'yi zayıflatan, iç ve dış borçları arttıran, iflaslara ve işsizliğe neden olan, sosyal sorunlar yaratan bir programdı. Kriz çıkmayıp aynı programa devam edilecek olsa, Türkiye çok daha büyük boyutlarda krizlere doğru dönüşü olmayan bir yola girebilirdi.

I. Yaşanan krizin nedenleri

2000 yılı başında yürürlüğe konan programın çöküşü bir sürpriz değildir. Krizi doğuran, programın kullandığı modelin kendisidir. Çıpaya dayalı programların başarılı olabilmesi için kur ve ücret artışları yavaşlatılırken, faizlerin ve enflasyonun da denge düzeylerine inmesini gerektirir. 2000 yılında enflasyonda hedeflenen düşüş sağlanamamış, yıllık enflasyon yüzde 51.4 olarak gerçekleşmiştir. TL'nin değer kazanması dış ticaret açıklarını 26.6 milyar dolara yükseltmiş, ekonomide devalüasyon beklentilerini arttırmıştır. Bu ara dışarıdan borçlanmanın maliyeti de düştüğünden, bankalar dahil pek çok kuruluş döviz pozisyonlarını açmıştır. Bu açıklar, devalüasyon beklentilerinin yükseldiği ortamda, krize dönüşebilecek bir tedirginlik yaratmış ve krizi doğurmuştur.

II. Türkiye'de yapılması gereken şeyler

Türkiye çok stratejik bir coğrafyada, potansiyelleri çok yüksek olan bir ülkedir. Türkiye doğu ile batı uygarlıkları, İslam dünyasıyla Hıristiyan dünya, fakirlerle zengin ülkeler, kalkınanlarla kalkınmakta olanlar arasında çok önemli bir köprüdür. 21. yüzyılda önemli rol oynayacak su kaynaklarına sahip, petrol havzalarına bitişiktir. Avrupa Birliği, İslam Konferansı, Karadeniz İşbirliği Teşkilatı bünyesinde aktif rol oynayarak ve doğuda Türk cumhuriyetleriyle sıkı işbirliği kurarak Türkiye yeni çağın oluşmasında çok önemli rol oynayabilir.

Türkiye'nin uygulayacağı programın temel ilkelerini şunlar olmalıdır:

1. Program bir atılım programı olmalıdır: Türkiye'nin hazırlayacağı program ihracat seferberliğine, üretim ve istihdam artışlarına dayalı, kaynak yaratan bir program olmalıdır.
2. Program yabancı kaynaklara bağlı olmayan, kendi kaynaklarını kendi üreten bir program olmalıdır.
3. Program ulusal uzlaşmaya dayalı bir program olmalıdır: Programın temel hedeflerinden biri belirsizliklerin ortadan kaldırılması olmalıdır. Belirsizlik ortamı faizleri yükseltmekte, iflaslara, işsizliğe, gelir kayıplarına neden olmakta ve bütün bu gelişmeler yeni iflasları beslemektedir. Belirsizliklerin ortadan kaldırılmasının en etkin yolu, atılım ve enflasyonla mücadele programı üzerinde "ulusal uzlaşma"nın sağlanmasıdır.
4. Program külfeti ve nimeti paylaştıran bir program olmalıdır: Bu ilke yukarıda sözünü ettiğimiz uzlaşma için de gereklidir.
5. Program enflasyon, faizler, kurlar ve ücretler arasındaki dengeleri kuran ve dengeleri koruyarak enflasyonu düşüren bir program olmalıdır.
6. Program kontrat maliyetlerini düşürücü bir program olmalıdır: Yüksek enflasyon ortamında yapılan kontratlar yüksek fiyat artışları veya yüksek faizler vaat edecektir. Enflasyon kontrol altına alındığında bu kontratlar taşınamayacak maliyetler yükleyebilirler. Ekonomide kontrat maliyetleri azaltılmadan enflasyonun kontrol altına almak doğru değildir. Kontrat maliyetlerini azaltıcı bir uygulama "paralel para" uygulamasıdır.
7. Program geleceği ipotek altına almamalıdır: Dünya uygulamalarında pek çok istikrar programı ülkelerin geleceklerini ipotek altına almıştır. Türkiye hazırladığı programda dış ülkelere tavizler vermemelidir.

Yukarıda açıkladığımız ilkeler birbirlerini destekleyen, sinerji yaratan ilkelerdir. Program bu ilkeler üzerine inşa edildiği takdirde başarı şansı çok yüksek olacaktır. Bu ilkeler çerçevesinde Türkiye'nin kendi özelliklerine uyan bir program geliştirmek mümkündür.